

ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ REVIEW

Γυναικείες προσφυγικές μαρτυρίες και ανθρώπινα δικαιώματα στην Ελλάδα

Η διεθνής οικονομική κρίση που ξεκίνησε το 2008 στις ΗΠΑ, σύντομα επεκτάθηκε και στην Ευρώπη. Η Ελλάδα απεδείχθη από τους αδύναμους κρίκους της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ) και από τα τέλη της πρώτης δεκαετίας του 2000 βιώνει βαθιά κοινωνικοοικονομική κρίση με συνέπεια λιτότητα για πολλές πληθυσμιακές, κοινωνικές ομάδες. Τα τελευταία χρόνια στην κατά κύριο λόγο οικονομική λιτότητα προστέθηκαν και οι συνέπειες της προσφυγικής κοινωνικής πραγματικότητας, ενός κοινωνικού φαινομένου που βιώνει η Ευρώπη τα τελευταία χρόνια. Η Διεθνής Αμνηστία (ΔΑ), το παγκόσμιο κίνημα στο οποίο συμμετέχουν περίπου επτά εκατομμύρια εθελοντές, ακτιβιστές και υποστηρικτές με στόχο την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων σε όλο τον κόσμο, εκτιμά ότι, η οικονομική λιτότητα σε συνδυασμό με τις προσφυγικές και μεταναστευτικές κρίσεις που πλήττουν τα τελευταία χρόνια πολλές περιοχές του πλανήτη, μπορούν να επηρεάσουν αρνητικά τον σεβασμό στα ανθρώπινα δικαιώματα. Η ΔΑ, θεωρώντας ότι οι επιτόπιες έρευνες αποτελούν τον καλύτερο τρόπο ανίχνευσης της πιθανής παραβίασης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και ξεκινώντας τον Μάρτιο του 2017, μίλησε με περισσότερες από εκατό γυναίκες και κορίτσια πρόσφυγες που ζουν σε καταυλισμούς και διαμερίσματα στην Αθήνα και στα ελληνικά νησιά. Οι ιστορίες των γυναικών και των κοριτσιών αυτών αποτυπώθηκαν στην έκθεση «Θέλω να αποφασίζω για το μέλλον μου: Οι ξεριζωμένες γυναίκες στην Ελλάδα μιλούν ανοιχτά» (I want to decide about my future: Uprooted women in Greece speak out) η οποία δημοσιοποιήθηκε τον Οκτώβριο του 2018. Μέσω της έκθεσης αυτής, η ΔΑ παρουσίασε εμφατικά προς τις ελληνικές και τις ευρωπαϊκές αρχές τις «δέκα γενικές απαιτήσεις γυναικών και κοριτσιών» που ζουν στους προσφυγικούς καταυλισμούς της Ελλάδας που θα πρέπει να γίνονται σεβαστές ώστε να μην παραβιάζονται τα ανθρώπινα δικαιώματά τους».

*“Recognize yourself in he and she
who are not like you and me”*

Carlos Fuentes

1. Η ΕΚΘΕΣΗ ΤΗΣ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΑΜΝΗΣΤΙΑΣ ΓΙΑ ΤΑ ΑΝΘΡΩΠΙΝΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΚΑΙ ΚΟΡΙΤΣΙΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Η Ελλάδα από τα τέλη της πρώτης δεκαετίας του 2000 βιώνει μια βαθιά κοινωνικοοικονομική κρίση με συνέπεια η κοινωνία να αποτελεί αποδέκτη επίμονης λιτότητας. Μια οικονομική κρίση όμως αν δεν ληφθούν στοχοθετημένα μέτρα είναι πολύ εύκολο, ειδικά σε λιγότερο ισχυρές χώρες, να καταστεί τελικά ανθρωπιστική κρίση.¹ Τα τελευταία χρόνια στην οικονομική λιτότητα που βιώνει η ελληνική κοινωνία προστέθηκαν και οι δυσκολίες του ευρωπαϊκού

προσφυγικού ζητήματος. Το 2015 και το 2016 πέρασαν τα ελληνικά σύνορα περισσότεροι από ένα εκατομμύριο πρόσφυγες και μετανάστες. Ο αριθμός των εισερχόμενων κυμάτων μειώθηκε σταδιακά από τον Μάρτιο του 2016, μετά το κλείσιμο των βαλκανικών συνόρων.²⁻⁵ Τον Μάιο του 2018 ο αριθμός προσφύγων και μεταναστών που εγκλωβίστηκαν στον ελλαδικό χώρο υπολογίζεται σε περισσότερους από 60.000 από τους οποίους περίπου 20.000 στα νησιά του ανατολικού Αιγαίου. Η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες (UNCHR) έχει χαρακτηρίσει την κατάσταση που έχει δημιουργηθεί και επικρατεί στην Ελλάδα ως ανθρωπιστική κρίση.⁶⁻⁸ Η Διεθνής Αμνηστία (ΔΑ), το παγκόσμιο εθελοντικό κίνημα που όραμά του είναι κάθε άνθρωπος να απολαμβάνει τα ανθρώπινα δικαιώματα όπως αυτά αναφέρονται στην Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, θεωρεί ότι μια κοινωνικοοικονομική κρίση

ΑΡΧΕΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΙΑΤΡΙΚΗΣ 2020, 37(Συμπλ 1):10–16
ARCHIVES OF HELLENIC MEDICINE 2020, 37(Suppl 1):10–16

Φ. Τζαβέλλα,^{1,2}
Γ. Σακελλαρίδης¹

¹Διεθνής Αμνηστία,
²Τμήμα Νοσηλευτικής, Πανεπιστήμιο
Πελοποννήσου, Τρίπολη

Refugee women’s testimonies
and human rights in Greece

Abstract at the end of the article

Λέξεις ευρετηρίου

Ανθρώπινα Δικαιώματα
Άσυλο
Γυναίκες Πρόσφυγες
Διεθνής Αμνηστία
Ελλάδα

μπορεί να επηρεάσει αρνητικά τον σεβασμό στα ανθρώπινα δικαιώματα ειδικά για τις περισσότερο ευάλωτες ομάδες.⁹ Αξιολογώντας ότι η ελληνική κοινωνία και ακόμη περισσότερο κάποιες ευάλωτες πληθυσμιακές ομάδες όπως αυτή των γυναικών και των κοριτσιών προσφύγων έχουν επηρεαστεί ιδιαίτερα από την τελευταία προσφυγική κρίση, μετά από επιτόπια έρευνα συνέταξε και δημοσιοποίησε την έκθεση «Θέλω να αποφασίζω για το μέλλον μου: Οι ξεριζωμένες γυναίκες στην Ελλάδα μιλούν ανοιχτά» (I want to decide my future: Uprooted women in Greece speak out).¹⁰ Με αυτή την έκθεση η ΔΑ θέλησε να δώσει φωνή στις γυναίκες και τα κορίτσια πρόσφυγες που έχουν καταφύγει στην Ελλάδα κάνοντας γνωστά τα προβλήματα και τις παραβιάσεις δικαιωμάτων που υφίστανται. Η έκθεση αποτελεί προϊόν ποιοτικής έρευνας και βασίζεται σε παραπάνω από εκατό συνεντεύξεις – μαρτυρίες, γυναικών και κοριτσιών που συνάντησαν οι ερευνητές της ΔΑ σε καταυλισμούς (hot spots, camps) και διαμερίσματα στα νησιά του ανατολικού Αιγαίου και την Αττική. Η λήψη των συνεντεύξεων ξεκίνησε τον Μάρτιο του 2017, και η διαδικασία που ακολουθήθηκε ήταν προσωπικές συνεντεύξεις (one-to-one) ή μικρές ομάδες (focus groups). Στη δημοσιοποιημένη έκθεση οι γυναίκες και τα κορίτσια εμφανίζονται είτε με το πραγματικό τους όνομα είτε για λόγους προσωπικής ασφάλειας, με ψευδώνυμο.

Για την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων γυναικών και κοριτσιών έχουν γίνει και συνεχίζονται σημαντικοί αγώνες σε διεθνές επίπεδο. Για πρώτη φορά μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο συντάχτηκαν και προωθήθηκαν διεθνώς μια σειρά από συνθήκες με στόχο την προστασία και την εξάλειψη των διακρίσεων κατά των γυναικών, την προώθηση των ίσων δικαιωμάτων και τη δημιουργία ενός ευρύτερου, διεθνούς νομοθετικού πλαισίου προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων γυναικών και κοριτσιών. Τόσο ο Χάρτης των Ηνωμένων Εθνών, το 1945,¹¹ όσο και η Οικουμενική Διακήρυξη για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα, το 1948,¹² διακηρύσσουν την απαγόρευση των διακρίσεων λόγω φύλου. Ένα από τα σημαντικότερα εργαλεία για την προστασία των γυναικών είναι η «Σύμβαση για την εξάλειψη όλων των μορφών διακρίσεως κατά των γυναικών»,¹³ η οποία εγκρίθηκε από τη Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών στις 18 Δεκεμβρίου 1979. Τον Φεβρουάριο του 2008 ο πρώην Γενικός Γραμματέας των Ηνωμένων Εθνών Ban Ki-moon ξεκίνησε παγκόσμια εκστρατεία για την πρόληψη και την εξάλειψη της βίας κατά γυναικών και κοριτσιών σε όλο τον κόσμο.¹⁴

Με την έκθεσή της «Παγιδευμένοι στην Ελλάδα: Μια κρίση που μπορεί να αποφευχθεί» (Trapped in Greece: An avoidable refugee crisis), η ΔΑ έχει ήδη από το 2016 αναφερθεί στις γενικότερες παραβιάσεις των ανθρωπι-

νων δικαιωμάτων που σχετίζονται με την κατάσταση που επικρατεί όσον αφορά στις συνθήκες υποδοχής, διαμονής και πληροφόρησης κυρίως για την απόκτηση ασύλου αλλά και την πληροφόρηση που σχετίζεται με την πρόσβαση στις υπηρεσίες υγείας στην Ελλάδα. Στη νέα της έκθεση, το 2018, έχει επικεντρώσει στα πιο ειδικά προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι γυναίκες και τα κορίτσια που ζουν στον ελλαδικό χώρο, στους προσφυγικούς καταυλισμούς και σε έναν περιορισμένο αριθμό διαμερισμάτων.¹⁵

Τα τελευταία χρόνια, το ευρωπαϊκό δίκαιο όσον αφορά στα θέματα ασύλου καθορίζεται από τη Συμφωνία ή Συνθήκη του Σένγκεν (Schengen Agreement), του 1985¹⁶ και, από τους Κανονισμούς Δουβλίνο II και III (Dublin II and III Regulations), που υπογράφηκαν το 2003 και το 2013 αντίστοιχα.^{17,18} Ειδικά με τον Κανονισμό Δουβλίνο III, οι μηχανισμοί, διεκπεραιωτικοί αλλά και ουσίας, όσον αφορά στις αιτήσεις ασύλου που υποβάλλονται προς τα κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ), έχουν μετατεθεί αποκλειστικά στις χώρες πρώτης εισόδου προσφύγων και μεταναστών. Εκτός από την παραπάνω ευρωπαϊκή νομοθεσία, σημαντικό ρόλο όσον αφορά στο προσφυγικό ζήτημα κατέχει και η συμφωνία που υπογράφηκε τον Μάρτιο του 2016 μεταξύ Τουρκίας και ΕΕ. Η συγκεκριμένη συμφωνία έχει αμφισβητηθεί πολύ και βρίσκεται στον πυρήνα των προβλημάτων όσον αφορά στο προσφυγικό ζήτημα καθώς θεωρείται σε μεγάλο βαθμό υπεύθυνη για τον εγκλωβισμό προσφύγων και μεταναστών στα ελληνικά νησιά.¹⁹⁻²¹

Στις συνεντεύξεις – μαρτυρίες που παραχώρησαν τα κορίτσια και οι γυναίκες αναφέρονται στα προβλήματα που αντιμετωπίζουν και τους έκαναν να εγκαταλείψουν τη χώρα τους, σε αυτά που αντιμετωπίσαν στη διάρκεια της προσφυγικής διαδρομής αλλά και σε αυτά που αντιμετωπίζουν κατά την παραμονή τους στην Ελλάδα. Καταρχάς, όλες αναφέρθηκαν στο γεγονός ότι για να φτάσουν στην Ελλάδα, πιο συγκεκριμένα στα ελληνικά νησιά, υποχρεώθηκαν να χρησιμοποιήσουν τη «βοήθεια» λαθρεμπόρων – διακινητών. Μέχρι να φτάσουν στην Ελλάδα ζούσαν σε άθλιες συνθήκες, σε «κρυφά» σπίτια στα παράλια της Τουρκίας ή και στο ύπαιθρο χωρίς να μπορούν να διαμαρτυρηθούν για τίποτε εφόσον ήταν «αόρατες και παράνομες». Σε αυτό το διάστημα της αναμονής τους στα παράλια της Τουρκίας πολλές υπέστησαν κακοποίηση, σωματική, λεκτική και σεξουαλική με άμεσο κίνδυνο για την υγεία αλλά και τη ζωή τους την ίδια, χωρίς να μπορούν να καταγγείλουν το στιδήςποτε. Συχνά δεν είχαν καμία πρόσβαση σε τουαλέτες με πολύ κακές συνέπειες για την υγεία και την υγιεινή τους.¹⁰

Θα πρέπει να σημειωθεί ότι οι πρόσφυγες, ξεκινώντας την προσφυγική διαδρομή, στις περισσότερες περιπτώσεις δεν έχουν ως τελικό προορισμό την Ελλάδα αλλά κάποια

άλλη χώρα της βόρειας/κεντρικής Ευρώπης συχνά επιδιώκοντας και την επανένωση με την υπόλοιπη οικογένειά τους. Φτάνοντας όμως στα ελληνικά νησιά έρχονται αντιμέτωποι με το γεγονός ότι από τις 20 Μαρτίου του 2016 οι αιτούντες άσυλο, δεν μπορούν να κινηθούν προς την υπόλοιπη Ευρώπη ενώ αντιμετωπίζουν μεγάλες δυσκολίες και για τη μετακίνησή τους προς την ελληνική ενδοχώρα δεδομένου ότι με τη συμφωνία ΕΕ και Τουρκίας, όσοι δεν πληρούν τα κριτήρια για να τους παρασχεθεί άσυλο θα πρέπει να «επιστραφούν» στην Τουρκία.¹⁹ Σύμφωνα με τα στοιχεία του Εθνικού Συντονιστικού Κέντρου Ελέγχου Συνόρων, Μετανάστευσης και Ασύλου (ΕΣΚΕΣΜΑ) στις 21 Σεπτεμβρίου 2018 περίπου 20.000 άτομα βρίσκονται εγκλωβισμένα στα νησιά. Το 34% αυτών είναι γυναίκες και, από αυτές, το 12% κορίτσια κάτω των 18 ετών.¹⁰ Άτομα τα οποία έχουν κάνει αίτηση οικογενειακής επανένωσης ή άτομα που θεωρούνται ευάλωτα συμπεριλαμβανομένων των εγκύων γυναικών, νέες μητέρες και επιζώντες βασανιστηρίων και σεξουαλικής βίας δικαιούνται να εξαιρεθούν της παραμονής στα νησιά, και να μπορέσουν τελικά να μετακινηθούν στην ηπειρωτική Ελλάδα.

Η ευρωπαϊκή νομοθεσία όσον αφορά στην οικογενειακή επανένωση είναι εξαιρετικά περιοριστική εφόσον καλύπτει αποκλειστικά και μόνο την πυρηνική οικογένεια, δηλαδή παιδιά, μητέρα και πατέρα.²² Ανεξάρτητα από τα νομικά προβλήματα, ακόμη και όταν αυτά ξεπεραστούν, δυστυχώς το διοικητικό και το ιατρονοσηλευτικό προσωπικό στους καταυλισμούς δεν επαρκεί για να εξετάσει και να διεκπεραιώσει με ικανοποιητικό ρυθμό αυτές τις περιπτώσεις. Όπως παρουσιάζεται στον πίνακα 1, σύμφωνα με τα στοιχεία του ΕΣΚΕΣΜΑ ο φιλοξενούμενος πληθυσμός που φιλοξενείται στους καταυλισμούς στα ελληνικά νησιά αγγίζει τις δεκαεπτά χιλιάδες όταν οι πραγματικές δυνατότητες φιλοξενίας

Πίνακας 1. Αριθμός προσφύγων και μεταναστών που βρίσκονται εγκλωβισμένοι στους επιχορηγούμενους από την ΕΕ καταυλισμούς και σε άλλες μορφές φιλοξενίας στα ελληνικά νησιά σύμφωνα με το Ε.Σ.Κ.Ε.Σ.Μ.Α. (21 Σεπτεμβρίου 2018).¹⁰

Hotspot	Δυνατότητα φιλοξενίας	Φιλοξενούμενος πληθυσμός
Λέσβος	3.100	8.675
Χίος	1.014	2.266
Σάμος	648	3.809
Λέρος	860	679
Κως	816	1.248
Σύνολο	6.438	16.677
Άλλες μορφές φιλοξενίας στα νησιά (ξενώνες, ξενοδοχεία, διαμερίσματα)	2.658	3.227

των καταυλισμών αυτών είναι κάτω από τις επτά χιλιάδες.¹⁰

Για τις γυναίκες και τα κορίτσια που ζουν εγκλωβισμένες στα νησιά, οι συνθήκες υγιεινής είναι άθλιες, με ανεπαρκές καθαρό νερό, απουσία ζεστού νερού, σαπουνιού και ειδών προσωπικής υγιεινής όπως σερβιέτες και, επικίνδυνες τουαλέτες. Οι τουαλέτες, αν υπάρχουν δεν κλειδώνουν, εκθέτοντας σε κίνδυνο όχι μόνο τις γυναίκες και τα κορίτσια αλλά και άλλα άτομα και ομάδες που αντιμετωπίζουν ρατσισμό εξαιτίας του σεξουαλικού τους προσανατολισμού και της ταυτότητας φύλου.¹⁰

Η κατάσταση είναι εξίσου δύσκολη και για τις γυναίκες και τα κορίτσια που κατάφεραν να μετακινηθούν στην ελληνική ενδοχώρα όπου ζουν περίπου 45.000 πρόσφυγες και μετανάστες που δεν πρόλαβαν το κλείσιμο των ευρωπαϊκών συνόρων. Οι γυναίκες που ζουν στην ενδοχώρα, στις συνεντεύξεις – μαρτυρίες αναφέρθηκαν στην επιθυμία τους να μετακινηθούν από τους καταυλισμούς στις αστικές δομές και τα διαμερίσματα που προσφέρονται με τη βοήθεια της Ύπατης Αρμοστείας για τους πρόσφυγες (UNCHR), κάποιων Μη Κυβερνητικών Οργανισμών/Οργανώσεων (ΜΚΟ) και ευρωπαϊκών κονδυλίων. Στις συνεντεύξεις περιλαμβάνονται και οι μαρτυρίες δύο γυναικών από τη Συρία από τον καταυλισμό του Ελληνικού. Η μία από αυτές, ενώ ήταν οκτώ μηνών έγκυος, διέμενε στις άθλιες συνθήκες του καταυλισμού ενώ η δεύτερη γέννησε μόνη, χωρίς καμία ιατρονοσηλευτική στήριξη.¹⁰ Εξαιρετικά δύσκολες παραμένουν οι συνθήκες και, για τις γυναίκες και τα κορίτσια που διαμένουν στα περίπου 20.500 διαμερίσματα που διατίθενται εφόσον όχι μόνο δεν είναι αρκετά αλλά και εκεί συχνά αισθάνονται ιδιαίτερα απομονωμένες. Οι γυναίκες και τα κορίτσια αισθάνονται εξαιρετικά μόνες και εγκαταλελειμμένες είτε ζουν στα νησιά είτε ζουν στην ενδοχώρα. Η έλλειψη επικοινωνίας επιδεινώνεται από την έλλειψη γυναικών διερμηνέων/διαμεσολαβητών. Οι γυναίκες αισθάνονται εξαιρετικά αμήχανες όταν πρέπει να εκμυστηρευτούν και να συζητήσουν τα προβλήματα υγείας και υγιεινής που αντιμετωπίζουν με άνδρες διαμεσολαβητές εφόσον όπως αναφέρουν έχουν γίνει συχνά αποδέκτες αρνητικών σχολίων. Ακόμα πιο δύσκολο είναι να αναφερθούν σε προβλήματα σεξουαλικής κακοποίησης που έχουν υποστεί στη χώρα τους, κατά τη διάρκεια της προσφυγικής διαδρομής αλλά και στους ελληνικούς καταυλισμούς, με αποτέλεσμα να υποφέρουν από σοβαρές ψυχικές και ψυχοσωματικές δυσκολίες ακόμη και από σύνδρομο μετατραυματικού στρες (PTSD). Όσον αφορά στο θέμα των κακοποιήσεων, σύμφωνα με έκθεση της Ύπατης Αρμοστείας για τους πρόσφυγες του 2017, από τα 622 άτομα που ανέφεραν ότι είχαν υποστεί κακοποίηση, το 30% την είχαν υποστεί μετά την άφιξή τους στην Ελλάδα και το 80% ήταν γυναίκες. Η δημιουργία και λειτουργία στα νησιά

και στην ενδοχώρα κάποιων εξειδικευμένων δομών, όπως το Δίκτυο Μέλισσα στο κέντρο της Αθήνας και το Κέντρο Bashira στη Λέσβο, αποκλειστικά για τις ανάγκες γυναικών και κοριτσιών είναι πολύ σημαντική. Όσες γυναίκες είχαν σχέση με τις δομές αυτές, αξιολόγησαν την προσφορά τους εξαιρετικά θετικά και ανέφεραν ότι τους προσφέρθηκε σημαντική υποστήριξη σε επίπεδο ασφάλειας σωματικής, ψυχικής, συναισθηματικής αλλά και η ενσυναίσθηση που τόσο είχαν ανάγκη. Για τις σχέσεις που δημιουργούνται σε αυτές τις εξειδικευμένες δομές οι γυναίκες που έδωσαν τις συνεντεύξεις τις χαρακτήρισαν ως αδελφικές. Δυστυχώς, εκτός από κάποιες εξαιρέσεις όπως αυτές που προαναφέρθηκαν, οι εξειδικευμένες δομές για γυναίκες παραμένουν ελάχιστες, σε γενικότερο επίπεδο το προσωπικό ασφαλείας και το ιατρονοσηλευτικό προσωπικό που διατίθεται από τις κυβερνητικές αρχές δεν επαρκεί ενώ παρατηρείται και η σταδιακή αποχώρηση πολλών ανθρωπιστικών ΜΚΟ που αισθάνονται αδύναμες να εκπληρώσουν τους στόχους τους.¹⁰

Η έρευνα της ΔΑ για τις ξεριζωμένες γυναίκες στην Ελλάδα ήρθε απλώς να επιβεβαιώσει και να συμπληρώσει τα συμπεράσματα προηγούμενης επιτόπιας έρευνάς της. Η προηγούμενη έρευνα της ΔΑ στην Ελλάδα είχε διεξαχθεί όπως έχει προαναφερθεί το 2016 και περιλάμβανε περισσότερες από 200 συνεντεύξεις. Για την έρευνα αυτή οι ερευνητές της ΔΑ είχαν συζητήσει με πρόσφυγες, μετανάστες και εθελοντές αλλά και με εκπροσώπους Διεθνών Οργανισμών και ΜΚΟ. Είχαν επίσης συναντηθεί και μιλήσει με εκπροσώπους της Ελληνικής Αστυνομίας, της Υπηρεσίας Πρώτης Υποδοχής, της Υπηρεσίας Ασύλου, του Εθνικού Κέντρου Κοινωνικής Αλληλεγγύης και με τον τότε υπουργό Μεταναστευτικής Πολιτικής. Σύμφωνα με την έκθεση της έρευνας του 2016, «Παγιδευμένοι στην Ελλάδα: Μια κρίση που μπορεί να αποφευχθεί», δυστυχώς στο προσφυγικό ζήτημα δεν υπάρχουν εύκολες λύσεις και οι όποιες λύσεις απαιτούν διεθνή συνεργασία και κοινωνικές συναινέσεις.¹⁵

2. ΤΑ ΔΕΚΑ ΑΙΤΗΜΑΤΑ

Η έκθεση της ΔΑ, «Θέλω να αποφασίζω για το μέλλον μου: Οι ξεριζωμένες γυναίκες στην Ελλάδα μιλούν ανοιχτά», καταλήγει στα δέκα γενικά αιτήματα που ακολουθούν και θεωρεί ότι οφείλουν να γίνουν σεβαστά ώστε να γίνονται σεβαστά και τα δικαιώματα των γυναικών και των κοριτσιών που ζουν ξεριζωμένες στην Ελλάδα:¹⁰

2.1. Κατάλληλες υποδομές στέγασης

Τα στρατόπεδα πρέπει να αποτελούν μια προσωρινή εξαίρεση. Στις γυναίκες που ταξιδεύουν μόνες ή με παιδιά,

σε έγκυες γυναίκες, νέες μητέρες και άτομα που υφίστανται διωγμούς εξαιτίας της ταυτότητας φύλου ή του γενετήσιου προσανατολισμού τους, θα πρέπει να προσφέρεται άμεσα εναλλακτική λύση. Οι συνθήκες υγιεινής και ασφάλειας στα κέντρα υποδοχής πρέπει να βελτιωθούν επειγόντως.

2.2. Άμεσος τερματισμός του περιορισμού στα νησιά

Οι ελληνικές αρχές, υποστηριζόμενες από τις υπόλοιπες ευρωπαϊκές κυβερνήσεις θα πρέπει να τερματίσουν τον σκόπιμο περιορισμό των αιτούντων άσυλο και των μεταναστών στα ελληνικά νησιά λαμβάνοντας υπόψη τους ιδιαίτερους κινδύνους που αντιμετωπίζουν ευάλωτες πληθυσμιακές ομάδες όπως οι γυναίκες και τα κορίτσια.

2.3. Προστασία των γυναικών και των κοριτσιών από τη βία

Αύξηση του αριθμού κατάλληλα καταρτισμένου προσωπικού στα στρατόπεδα υποδοχής και στα παρεχόμενα διαμερίσματα ώστε να εντοπίζεται έγκαιρα και να αποτρέπεται η βία κατά των γυναικών. Εξασφάλιση επαρκούς πρόσβασης σε ιατρική και νομική βοήθεια.

2.4. Παροχή υπηρεσιών από εξειδικευμένο προσωπικό και γυναίκες διερμηνείς

Αύξηση του αριθμού των γυναικών διαμεσολαβητών/διερμηνέων, καθώς και του προσωπικού ιατρικής, ψυχολογικής και κοινωνικής βοήθειας σε καταυλισμούς, προσωρινά κέντρα υποδοχής, διαμερίσματα και κατά τη διαδικασία αίτησης για χορήγηση ασύλου.

2.5. Πρόσβαση στην πληροφόρηση

Παροχή πληροφοριών σχετικά με την πρόσβαση στις υπηρεσίες και τη διαδικασία χορήγησης ασύλου.

2.6. Πρόσβαση στις παρεχόμενες υπηρεσίες

Δυνατότητα πρόσβασης σε υπηρεσίες παροχής υποστήριξης για την ψυχική υγεία, σε υπηρεσίες σεξουαλικής και αναπαραγωγικής υγείας και στα νοσοκομεία. Δυνατότητα για πρόσβαση των κοριτσιών στην εκπαιδευτική διαδικασία.

2.7. Υποστήριξη λειτουργίας ασφαλών χώρων μόνο για γυναίκες

Πρώθηση πρωτοβουλιών που βοηθούν την ενδυνάμωση και ενσωμάτωση των γυναικών και των κοριτσιών.

2.8. Επαγγελματικές/βιοποριστικές ευκαιρίες

Ευκαιρίες για επαγγελματική ενσωμάτωση των γυναικών προσφύγων και μεταναστών.

2.9. Καλωσόρισμα των προσφύγων

Η Ευρώπη θα πρέπει να συνεισφέρει στην ασφαλή πρόσβαση των προσφύγων στην Ελλάδα και στο άνοιγμα των συνόρων για μετακίνησή τους προς άλλες χώρες, οικογενειακή επανένωση και αποτροπή της επιστροφής σε χώρες που τίθενται σε κίνδυνο τα ανθρώπινα δικαιώματά τους.

2.10. Ουσιαστική συμμετοχή

Οι γυναίκες και τα κορίτσια γνωρίζουν τι χρειάζεται για να εξασφαλισθεί η ασφάλεια και το καλύτερο μέλλον τους και αυτό διασφαλίζεται με ουσιαστική συμμετοχή τους σε διαβουλεύσεις, σχέδια και μέτρα που τις αφορούν.

3. ΣΥΖΗΤΗΣΗ

Σύμφωνα με την έκθεση της ΔΑ «Θέλω να αποφασίζω για το μέλλον μου: Οι ξεριζωμένες γυναίκες στην Ελλάδα μιλούν ανοιχτά», τα θεμελιώδη δικαιώματα γυναικών και κοριτσιών προσφύγων που ζουν στην Ελλάδα πρέπει να γίνονται σεβαστά και η φωνή τους πρέπει να ακουστεί. Ξεριζωμένες από τον τόπο τους, οι γυναίκες και τα κορίτσια πρόσφυγες έρχονται αντιμέτωπες με τον φόβο, την αβεβαιότητα και τη βία αλλά παράλληλα είναι αποφασισμένες να αγωνιστούν να ξαναφτιάξουν τη ζωή τους και πολλές από αυτές, έχοντας αναγνωρίσει τη στήριξη της ελληνικής κοινωνίας που παρόλες τις αντιξοότητες παραμένει θετική, επιθυμούν να παραμείνουν μόνιμα στην Ελλάδα.

Οι ελληνικές αρχές διαδραματίζουν τον βασικό ρόλο στην εκπλήρωση των απαιτήσεων σχετικά με τις συνθήκες υποδοχής και διαβίωσης, την πρόσβαση στις υπηρεσίες υγείας και την πρόσβαση σε κάθε μορφή πληροφόρησης όσον αφορά στη χορήγηση ασύλου. Για τη βελτίωση της κατάστασης και τον ουσιαστικό σεβασμό των δικαιωμάτων προσφύγων και μεταναστών απαιτείται σεβασμός στην ευρωπαϊκή νομοθεσία και τις διεθνείς συμβάσεις. Η εναρμόνιση της ελληνικής νομοθεσίας με την αντίστοιχη

διεθνή και ευρωπαϊκή όσον αφορά στα θέματα ασύλου, υπηρεσιών πρώτης υποδοχής και προστασίας των δικαιωμάτων προσφύγων, μεταναστών και γενικότερα των αιτούντων διεθνή προστασία θα πρέπει να ακολουθείται και από την ουσιαστική εφαρμογή της.²³⁻²⁸ Οι αλλαγές αυτές για λόγους είτε χρόνιας γραφειοκρατικής καθήλωσης είτε πολιτικών επιλογών δεν προχωρούν, είναι περιορισμένες ή παραμένουν σε θεωρητικό επίπεδο με αποτέλεσμα οι συνθήκες υποδοχής, παραμονής, ασφάλειας, υγειονομικής φροντίδας, πληροφόρησης και διαδικασιών ασύλου να παραμένουν δραματικές. Μεγάλη υστέρηση παραμένει και όσον αφορά στην εφαρμογή της νομοθεσίας που αφορά στους πρόσφυγες και μετανάστες που ανήκουν σε ευάλωτες πληθυσμιακές ομάδες, όπως η ευάλωτη ομάδα των γυναικών και των κοριτσιών. Η Ευρώπη οφείλει σεβασμό στην Ελλάδα και κυρίως σεβασμό στα ανθρώπινα δικαιώματα των προσφύγων και των μεταναστών που φιλοξενούνται στην Ελλάδα. Ο σεβασμός αυτός θα πρέπει να εκφραστεί με διεθνείς συνεργασίες, αναγνώριση των υποχρεώσεων της και αποκλεισμό αποκλεισμών όπως τα κλειστά σύνορα.

4. ΕΠΙΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

4.1. Αξιοπιστία των στοιχείων

Τα αριθμητικά στοιχεία που αναφέρονται στο κείμενο αφορούν στην περίοδο σύνταξης του άρθρου και λόγω των συνθηκών μεταβάλλονται συνεχώς.

4.2. Ποια είναι η Διεθνής Αμνηστία

Η ΔΑ είναι ένα διεθνές, ανεξάρτητο, εθελοντικό κίνημα με περίπου επτά εκατομμύρια μέλη, ακτιβιστές και υποστηρικτές σε όλο τον κόσμο. Όραμα και στόχος της είναι ένας κόσμος στον οποίο η Οικουμενική Διακήρυξη των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (Universal Declaration of Human Rights) αλλά και όλες οι συμβάσεις προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων θα γίνονται σεβαστές από όλους. Η ΔΑ είναι ανεξάρτητη από κυβερνήσεις, πολιτικές ιδεολογίες, οικονομικά συμφέροντα και θρησκείες. Η χρηματοδότησή της γίνεται από τις συνδρομές των μελών και των υποστηρικτών της. Το 1977 η ΔΑ τιμήθηκε με το Νόμπελ Ειρήνης.

ABSTRACT

Refugee women's testimonies and human rights in Greece

F. TZAVELLA,^{1,2} G. SAKELLARIDIS¹¹Amnesty International, Greece, ²Nursing Department, University of Peloponnese, Tripoli, Greece*Archives of Hellenic Medicine 2020, 37(Suppl 1):10–16*

The international financial crisis that began in the US in 2008 soon expanded to Europe as well. Greece, emerged as the weak link in the European Union, and experienced since the end of the decade a profound socioeconomic crisis, as a result of the austerity measures imposed on the population. In recent years, the consequences of the refugee social phenomenon that Europe experienced, have also worsened the predominant economic austerity. Amnesty International (IA), the global movement of about seven million members, activists and supporters aiming to protect human rights around the world, believes that economic austerity coupled with refugee and migrant crises affecting many parts of the world in recent years, can negatively affect the respect of human rights. IA, considering that on-the-spot investigations are the best way to detect possible human rights abuses, as from March 2017, spoke to more than a hundred refugee women and girls living in camps and apartments in Athens and the Greek islands. The stories of these women and girls captured in the document "I Want to Decide about My Future: Uprooted Women in Greece Speak out", which was released in October 2018. Through this report, IA presented with emphasis to the Greek and European authorities, the "Ten General Requirements for Women and Girls" living in refugee camps in Greece which must be respected for their human rights not to be violated.

Key words: refugees women, asylum, human rights, Greece, Amnesty International

Βιβλιογραφία

1. WORLD BANK. Crisis Hitting Poor Hard in Developing World, World Bank says, 2009. Available at: <http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/NEWS/0,,contentMDK:22067892~pagePK:64257043~piPK:437376~theSitePK:4607,00.html>
2. AMNESTY INTERNATIONAL. Greece: Chaos erupts at Idomeni borders Balkans route shut down, press, 29 February 2016. Available at: <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2016/02/Idomeni-border-crisis/>
3. AMNESTY INTERNATIONAL. Macedonia: Thousands trapped and at risk of violence as border sealed, press, 21 August 2015. Available at: <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2015/08/macedonia-thousands-trapped-and-at-risk-of-violence-as-border-sealed/>
4. AMNESTY INTERNATIONAL. Macedonia: Tear gas and rubber bullets as border tensions mount, 3 December 2015. Available at: <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2015/12/macedonia-tear-gas-and-rubber-bullets-as-border-tensions-mount/>
5. AMNESTY INTERNATIONAL. I was the first Afghan refugee turned away at the border, by Kristin Hulaas Sunde, 15 March 2016. Available at: <https://www.amnesty.org/en/latest/campaigns/2016/03/the-first-afghan-refugee-turned-away-at-macedonian-border/>
6. UNITED NATIONS REFUGEE AGENCY (UNHCR). Refugees and Migrants Sea Arrivals in Europe. Bur Eur, 2016. Available at: <https://data2.unhcr.org/ar/documents/download/49921>
7. OPERATIONAL PORTAL REFUGEE SITUATIONS. Mediterranean situation: Greece, 2019. Available at: <https://data2.unhcr.org/en/situations/mediterranean/location/5179>
8. UNITED NATIONS REFUGEE AGENCY. Situation on Greek Islands Still Grim despite Speeded Transfers, 2017. Available at: <http://www.refworld.org/docid/5a3cec6b4.html>
9. AMNESTY INTERNATIONAL. Briefing Note: Human Rights and the Economic Crisis, January 2012 (Index: POL 30/001/2012). Available at: <https://www.amnesty.org/download/Documents/24000/pol300012012en.pdf>
10. AMNESTY INTERNATIONAL. I want to decide about my future, October 2018. Available at: <file:///C:/Users/HP/Desktop/I%20want%20to%20decide%20about%20my%20future.PDF>
11. UNITED NATIONS. Charter of the United Nations, San Francisco, 1945. Available at: <https://treaties.un.org/doc/publication/ctc/uncharter.pdf>
12. UNITED NATIONS HUMAN RIGHTS OFFICE OF THE HIGH COMMISSIONER. Universal Declaration of Human Rights, Paris, 1948. Available at: <http://www.ohchr.org/EN/UDHR/Pages/Language.aspx?LangID=grk>
13. UNITED NATIONS WOMEN. The Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women (CEDAW). Available at: <http://www.un.org/womenwatch/daw/cedaw/cedaw.htm>
14. UNWOMEN. UNiTE to End Violence against Women, 2008. Available at: <http://www.unwomen.org/en/what-we-do/ending-violence-against-women/takeaction/unite>
15. AMNESTY INTERNATIONAL. Trapped in Greece: An avoidable refugee crisis (Index: EUR/25/3778/2016), 2016. Available at: <https://www.amnesty.org/download/Documents/EU->

- R2537782016ENGLISH.PDF
16. OFFICIAL JOURNAL OF THE EUROPEAN UNION. The Schengen area and cooperation, 1985. Available at: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=legissum%3A133020>
  17. OFFICIAL JOURNAL OF THE EUROPEAN UNION. Council Regulation (EC) No 343/2003 of 18 February 2003 establishing the criteria and mechanisms for determining the Member State responsible for examining an asylum application lodged in one of the Member States by a third-country national (Dublin II), 2003. Available at: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=LEGISSUM%3A133153>
  18. OFFICIAL JOURNAL OF THE EUROPEAN UNION. Regulation (EU) No 604/2013 of the European Parliament and of the Council of 26 June 2013 (Dublin III), 2013. Available at: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2013:180:031:0059:EN:PDF>
  19. EUROPEAN COUNCIL. EU-Turkey Statement, 18 March 2016. Available at: <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2016/03/18/eu-turkey-statement/>
  20. AMNESTY INTERNATIONAL. EU Turkey Summit: EU and Turkish leaders deal death blow to the right to seek asylum, by Kondylia Gogou, 8 March 2016. Available at: <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2017/03/the-eu-turkey-deal-europes-year-of-shame/>
  21. AMNESTY INTERNATIONAL. The EU-Turkey deal: Europe's year of shame, by Kondylia Gogou, 20 March 2017. Available at: <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2017/03/the-eu-turkey-deal-europes-year-of-shame/>
  22. EU LAW ANALYSIS. The effectiveness of the right to family reunion of refugees: An analysis of the K. & B. ruling of the CJEU, 2018. Available at: <http://eulawanalysis.blogspot.com/2018/11/the-effectiveness-of-right-to-family.html>
  23. ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ. ΦΕΚ Α' 7/29.1.2011. ΝΟΜΟΣ ΥΠ' ΑΡΙΘΜ. 3907. Ίδρυση Υπηρεσίας Ασύλου και Υπηρεσίας Πρώτης Υποδοχής, προσαρμογή της ελληνικής νομοθεσίας προς τις διατάξεις της Οδηγίας 2008/115/EK, 2011. Διαθέσιμο στο: http://6dim-diap-elefh.thess.sch.gr/Greek/Diapolitismiki_Ekpaidefsi/NomothesiaDiapEkpshs/06_Metanasteytikh-Politikh/n3907-2011.pdf
  24. ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ. ΦΕΚ Α' 80/1.4.2014. ΝΟΜΟΣ ΥΠ' ΑΡΙΘΜ. 4251. Κώδικας Μετανάστευσης και Κοινωνικής Ένταξης, 2014. Διαθέσιμο στο: https://www.mfa.gr/images/docs/ethnikes_theoriseis/2014/4251.pdf
  25. ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ. ΦΕΚ Α' 38/ 17-02-2014. Νόμος 4238/ 17.02.2014: Πρωτοβάθμιο Εθνικό Δίκτυο Υγείας (Π.Ε.Δ.Υ.), αλλαγή σκοπού Ε.Ο.Π.Υ.Υ. και λοιπές διατάξεις. Διαθέσιμο στο: https://www.sfee.gr/wp-content/uploads/2014/06/PEDY_Allagh_skorou_eorpy_38_%CE%91_17.2.2014.pdf
  26. ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ. ΦΕΚ Α' 51/3.4.2016. ΝΟΜΟΣ ΥΠ' ΑΡΙΘΜ. 4375. Οργάνωση και λειτουργία Υπηρεσίας Ασύλου...προσαρμογή της Ελληνικής Νομοθεσίας προς τις διατάξεις της Οδηγίας 2013/32/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου (L 180/29.6.2013), 2016. Διαθέσιμο στο: https://www.kodiko.gr/nomologia/download_fek?f=fek/2016/a/fek_a_51_2016.pdf&t=23345dd10051ff4ccc8807977e253694
  27. ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ. ΦΕΚ Α' 91/22.5.2018. ΝΟΜΟΣ ΥΠ' ΑΡΙΘΜ. 4540. Προσαρμογή της ελληνικής νομοθεσίας προς τις διατάξεις της Οδηγίας 2013/33/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 26ης Ιουνίου 2013, (ανα-διατύπωση, L 180/96/29.6.2013) - Τροποποίηση του ν. 4251/2014 (Α' 80) για την προσαρμογή της ελληνικής νομοθεσίας στην Οδηγία 2014/66/ΕΕ της 15ης Μαΐου 2014 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, 2018. Διαθέσιμο στο: <http://asilo.gov.gr/wp-content/uploads/2018/05/%CE%9D%CE%9F%CE%9C%CE%9F%CE%A3-4540-22.05.2018.pdf>
  28. ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ. ΦΕΚ Α' 119/ 8.7.2019. Προεδρικό Διάταγμα Υπ. Αριθμ. 81. «Σύσταση, συγχώνευση, μετονομασία και κατάργηση Υπουργείων...», 2019. Διαθέσιμο στο: <https://www.e-nomothesia.gr/kubernese/proedriko-diatagma-81-2019-phek-119a-9-7-2019.html>
- Corresponding author:*
- F. Tzavella, Laboratory of Integrated Health Care, Nursing Department, University of Peloponnese, GR-221 00 Tripoli, Greece
e-mail: tzavella@uop.gr